

SHUKUR XOLMIRZAYEV HAYOTI VA IJODI

Bo‘ronova Maftuna Shaymardon qizi

Termiz davlat universiteti

Yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada Shukur Xolmirzayevning hayoti, ijodiy faoliyati hamda o‘zbek adabiyotidagi o‘rni yoritiladi. Yozuvchining bolalik yillari, ta’lim jarayoni, ijodiy shakllanishi va yaratgan asarlari tahlil qilinadi. Shuningdek, uning hikoya va qissalarida xalq hayoti, inson ruhiyati, milliy qadriyatlar va tabiat tasvirining o‘ziga xos badiiy talqini ko‘rib chiqiladi. Maqolada yozuvchining o‘zbek adabiyotiga qo‘shgan hissasi hamda uning asarlarining ma’naviy-tarbiyaviy ahamiyati haqida xulosalar beriladi. **KALIT SO‘ZLAR:** Shukur Xolmirzayev, o‘zbek adabiyoti, hikoya, qissa, yozuvchi, milliy qadriyatlar, badiiy tafakkur, inson ruhiyati, Surxondaryo hayoti.

ABSTRACT: This article examines the life, creative activity, and place in Uzbek literature of Shukur Xolmirzayev. The writer’s childhood years, educational process, creative development, and the works he created are analyzed. In addition, the unique artistic interpretation of people’s life, human psychology, national values, and the depiction of nature in his stories and novellas are discussed. The article also provides conclusions about the writer’s contribution to Uzbek literature and the spiritual and educational significance of his works.

KEYWORDS: Shukur Xolmirzayev, Uzbek literature, story, novella, writer, national values, artistic thinking, human psychology, life of Surkhandarya.

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассматриваются жизнь, творческая деятельность и место в узбекской литературе Shukur Xolmirzayev. Анализируются детские годы писателя, процесс его образования, творческое становление и созданные им произведения. Также рассматривается своеобразная художественная интерпретация народной жизни, человеческой психологии, национальных ценностей и изображения природы в его рассказах и повестях. В статье приводятся

выводы о вкладе писателя в узбекскую литературу, а также о духовно-воспитательном значении его произведений.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Шукур Холмирзаев, узбекская литература, рассказ, повесть, писатель, национальные ценности, художественное мышление, человеческая психология, жизнь Сурхандарьи.

ÖZET: Bu makalede Shukur Xolmirzayev'in hayati, edebî faaliyetleri ve Özbek edebiyatındaki yeri ele alınmaktadır. Yazarın çocukluk yılları, eğitim süreci, yaratıcı gelişimi ve kaleme aldığı eserler incelenmektedir. Ayrıca onun hikâye ve povestlerinde halk hayatı, insan ruhiyeti, millî değerler ve doğa tasvirinin kendine özgü sanatsal yorumu ele alınmaktadır. Makalede yazarın Özbek edebiyatına yaptığı katkılar ve eserlerinin manevi-eğitsel önemi hakkında sonuçlara yer verilmiştir.

ANAHTAR KELIMELER: Şükür Holmirzayev, Özbek edebiyatı, hikâye, povest, yazar, millî değerler, sanatsal düşünce, insan ruhiyeti, Surhanderya hayatı.

Kirish

O'zbek adabiyoti tarixida inson ruhiyati, milliy hayot manzaralari hamda xalqning ma'naviy dunyosini chuqur badiiy tasvirlashga muvaffaq bo'lgan ijodkorlar alohida o'rin tutadi. Ana shunday iste'dodli adiblardan biri — Shukur Xolmirzayev hisoblanadi. U XX asr o'zbek nasrining yirik namoyandalaridan biri bo'lib, o'zining hikoya, qissa va romanlari orqali milliy adabiyot rivojiga salmoqli hissa qo'shgan. Yozuvchining asarlarida inson hayoti, uning ichki kechinmalari, ruhiy iztiroblari, orzu-intilishlari hamda jamiyatdagi ijtimoiy muammolar o'ziga xos badiiy mahorat bilan tasvirlanadi.

Shukur Xolmirzayev ijodi o'zbek nasrining realistik an'analari davom ettirgan holda, inson va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni yoritishi bilan ajralib turadi. Uning asarlarida qishloq hayoti, oddiy insonlarning turmushi, tabiat bilan uyg'un yashash tarzi va milliy qadriyatlar chuqur badiiy talqin etiladi. Ayniqsa, yozuvchi o'z asarlarida inson qalbidagi eng nozik tuyg'ularni, hayotning oddiy, ammo mazmunli jihatlarini samimiy va tabiiy tarzda ifodalashga intilgan. Shu jihatdan uning ijodi o'zbek adabiyotida insonparvarlik g'oyalari, ma'naviy poklik va axloqiy qadriyatlarni targ'ib etuvchi muhim manbalardan biri hisoblanadi.

Yozuvchining badiiy tafakkuri shakllanishida tugʻilib oʻsgan muhit — Surxondaryo viloyatining boy tabiati, xalq ogʻzaki ijodi, milliy urf-odatlar va qishloq hayotining oʻziga xos manzaralari katta taʼsir koʻrsatgan. Bu jihatlar uning hikoya va qissalarida yorqin ifodasini topib, asarlarning hayotiy va taʼsirchan boʻlishini taʼminlagan. Shukur Xolmirzayev oʻz asarlarida insonni tabiat bilan uzviy bogʻliq holda tasvirlab, tabiatni nafaqat voqealar manzili, balki qahramonlarning ruhiy holatini ifodalovchi muhim badiiy vosita sifatida ham koʻrsatadi.

Adib ijodining yana bir muhim jihati — uning til va uslubidagi soddalik, tabiiylik hamda xalqona ruhdur. U murakkab hayotiy masalalarni oddiy, ravon va tushunarli badiiy til orqali ifodalashga erishgan. Shu sababli ham uning asarlari keng kitobxonlar ommasi tomonidan sevib oʻqiladi. Yozuvchi yaratgan obrazlar hayotiyli, ichki ruhiy kechinmalarining haqqoniy tasviri bilan oʻquvchini oʻylashga, hayot va inson qadr-qimmatini haqida chuqur mulohaza yuritishga undaydi.

Mazkur maqolada Shukur Xolmirzayevning hayot yoʻli, ijodiy faoliyati hamda oʻzbek adabiyotidagi oʻrni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, yozuvchining badiiy merosi, uning hikoya va qissalarida aks etgan gʻoyaviy-badiiy xususiyatlar hamda oʻzbek adabiy jarayoniga qoʻshgan hissasi keng yoritib beriladi.

Asosiy qism

Shukur Xolmirzayev XX asr oʻzbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri boʻlib, oʻzining betakror badiiy uslubi, inson ruhiyatini chuqur tasvirlay olish mahorati hamda hayotiy voqealarni samimiy ifodalashi bilan adabiyot ixlosmandlari orasida alohida eʼtibor qozongan ijodkor hisoblanadi. U 1940-yil 24-mart kuni Surxondaryo viloyatining Boysun tumanida tugʻilgan. Boysun hududi oʻzining betakror tabiati, qadimiy urf-odatlar va xalq ogʻzaki ijodiga boyligi bilan mashhur boʻlib, aynan shu muhit yozuvchining dunyoqarashi va badiiy tafakkurining shakllanishida muhim rol oʻynagan. Togʻlar, keng vodiylar, qishloq hayoti, oddiy odamlarning kundalik turmushi keyinchalik yozuvchining koʻplab asarlarida jonli va tabiiy tasvirlarda namoyon boʻladi. Uning asarlarida tabiat manzaralari shunchaki tasvir vositasi emas, balki qahramonlarning ruhiy kechinmalari bilan uzviy bogʻlangan badiiy unsur sifatida namoyon boʻladi.

Yoshligidan kitob oʻqishga qiziqqan Shukur Xolmirzayev oʻzbek va jahon adabiyotining koʻplab namoyandalarini mutolaa qilib, badiiy tafakkurini boyitib bordi.

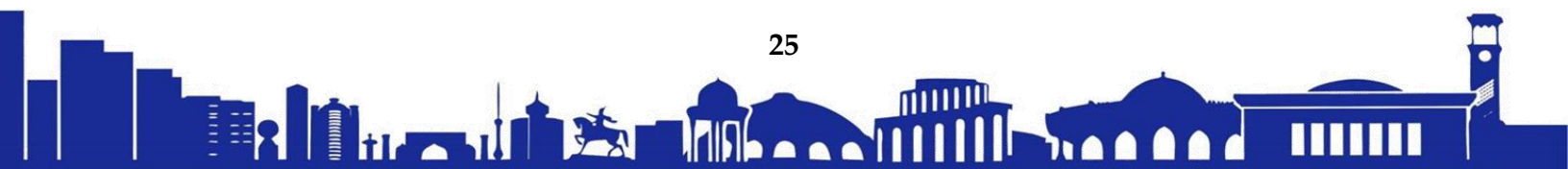
Maktabni tugatgach, u Toshkent davlat universitetining filologiya fakultetida tahsil oldi. Bu davr yozuvchining adabiy qarashlari shakllanishida muhim bosqich bo'ldi. Universitetdagi ta'lim jarayoni davomida u o'zbek va jahon adabiyoti namunalari, adabiyot nazariyasi hamda badiiy ijod sirlarini chuqur o'rgandi. Shu davrdan boshlab uning dastlabki hikoyalari matbuot sahifalarida e'lon qilina boshladi. Yozuvchining ilk ijodiy tajribalari ham kitobxonlar, ham adabiyotshunoslar tomonidan iliq kutib olindi.

Shukur Xolmirzayev ijodining asosiy xususiyatlaridan biri — hayotiylik va realizmdir. U o'z asarlarida jamiyat hayotidagi muammolarni, insonning ichki ruhiy dunyosini, ma'naviy izlanishlarini chuqur badiiy talqin qilishga intilgan. Yozuvchi ko'pincha oddiy insonlar hayotini tasvirlash orqali katta falsafiy xulosalarni ilgari suradi. Uning qahramonlari ko'pincha qishloq aholisi, mehnatkash insonlar, tabiat bilan uyg'un yashaydigan oddiy odamlar bo'lib, ular orqali yozuvchi insoniylik, halollik, vijdon va ma'naviy poklik kabi fazilatlarni ulug'laydi. Shu jihatdan yozuvchining asarlari nafaqat badiiy ahamiyatga, balki ma'naviy-tarbiyaviy ahamiyatga ham ega hisoblanadi.

Yozuvchining hikoya va qissalari o'zbek adabiyotida hikoyachilik janrining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. Uning asarlarida voqealar oddiy va tabiiy tarzda bayon qilinsa-da, mazmun jihatidan chuqur falsafiy ma'noga ega bo'ladi. Masalan, uning "Bodom qishda gulladi", "Hayot abadiy", "Olabo'ji", "O'zbeklar" kabi asarlari inson hayotining murakkab jihatlarini, ijtimoiy muammolarni va inson ruhiyatidagi ichki kurashlarni yoritib berishi bilan ajralib turadi. Ushbu asarlarda yozuvchi insonning ichki dunyosini ochib berish orqali jamiyatdagi axloqiy qadriyatlar, vijdon, do'stlik, mehr-oqibat kabi tushunchalarni chuqur badiiy talqin qiladi.

Shukur Xolmirzayev ijodida tabiat tasviri alohida o'rin tutadi. U tabiatni faqat voqealar fonida emas, balki inson hayoti bilan chambarchas bog'liq holda tasvirlaydi. Tog'lar, vodiylar, daraxtlar, daryolar yoki sahro manzaralari yozuvchi asarlarida qahramonlarning ruhiy holatini ifodalashga xizmat qiladi. Bu esa yozuvchining badiiy mahoratini ko'rsatadigan muhim jihatlardan biridir. Tabiat tasvirlari orqali u insonning ichki kechinmalarini, hayotga bo'lgan munosabatini va ruhiy izlanishlarini yanada chuqurroq ifodalashga erishadi.

Adibning badiiy uslubi sodda, ravon va xalqona bo'lishi bilan ajralib turadi. U murakkab hayotiy masalalarni oddiy, tushunarli til orqali ifodalashga muvaffaq bo'lgan. Shu sababli uning asarlari keng kitobxonlar tomonidan sevib o'qiladi. Yozuvchi yaratgan

obrazlar hayotiyliigi, ichki ruhiy kechinmalarining haqqoniy tasviri bilan o'quvchini o'ylashga, hayot va inson qadri haqida chuqur mulohaza yuritishga undaydi. Uning asarlarida milliy ruh, xalqning urf-odatlarini, qadriyatlarini va ma'naviy dunyosi yorqin aks etadi.

Shukur Xolmirzayev o'zbek adabiyotining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan ijodkor sifatida e'tirof etiladi. Uning badiiy merosi o'zbek nasrining muhim qismi bo'lib, yozuvchi yaratgan asarlar bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. U o'z ijodi orqali insonparvarlik, ma'naviy poklik, vatanparvarlik va tabiatga hurmat kabi g'oyalarni ilgari surib, o'zbek adabiyotining ma'naviy boyishiga xizmat qilgan. Shu sababli ham Shukur Xolmirzayev nomi o'zbek adabiyoti tarixida alohida hurmat bilan tilga olinadi va uning asarlari bugungi kunda ham kitobxonlar tomonidan qiziqish bilan mutolaa qilinadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Shukur Xolmirzayev o'zbek adabiyotining XX asrdagi eng yirik va o'ziga xos ijodkorlaridan biri sifatida milliy nasr taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi. Uning hayoti va ijodiy faoliyati o'zbek adabiyotida inson ruhiyatini chuqur tasvirlash, milliy qadriyatlarni badiiy talqin qilish hamda xalq hayotini realistik ruhda yoritish bilan ajralib turadi. Yozuvchi o'z asarlarida insonning ichki kechinmalari, hayotiy kurashlari, orzu-intilishlari va ma'naviy izlanishlarini yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlashga erishgan. Shu jihatdan uning hikoya va qissalari o'zbek nasrining mazmunan boyishi va badiiy jihatdan takomillashishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Shukur Xolmirzayev ijodining eng muhim xususiyatlaridan biri — hayotiylik va samimiylikdir. U o'z asarlarida murakkab ijtimoiy va ma'naviy masalalarni sodda, ravon va tabiiy badiiy til orqali ifodalagan. Yozuvchi yaratgan obrazlar oddiy insonlar hayotidan olingan bo'lsa-da, ular orqali umuminsonga xos bo'lgan fazilatlar, axloqiy qadriyatlar va insoniylik g'oyalari chuqur ifodalanadi. Ayniqsa, uning qahramonlari orqali halollik, vijdon, mehr-oqibat, sadoqat, tabiatga hurmat kabi fazilatlar ulug'lanadi. Bu esa yozuvchining asarlariga nafaqat badiiy, balki ma'naviy-tarbiyaviy ahamiyat ham bag'ishlaydi.

Adib ijodida milliy ruh va xalqona tafakkur muhim o'rin egallaydi. Uning asarlarida qishloq hayoti, xalqning turmush tarzi, urf-odatlarini va qadriyatlarini jonli tasvirlar orqali ifodalanadi. Ayniqsa, yozuvchining tug'ilib o'sgan hududi — Surxondaryo viloyatining

tabiati, odamlarning hayoti va ruhiy olami ko‘plab asarlarida badiiy ilhom manbai bo‘lib xizmat qilgan. Tabiat manzaralari yozuvchi asarlarida faqat tasviriy unsur bo‘lib qolmay, balki qahramonlarning ruhiy holatini ochib beruvchi muhim badiiy vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Bu esa yozuvchining badiiy tafakkuri va tasvir mahorati naqadar yuksak ekanligini ko‘rsatadi.

Shukur Xolmirzayevning adabiy merosi bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Uning hikoya va qissalari o‘zbek adabiyotining bebaho boyligi sifatida e’tirof etilib, turli avlod kitobxonlari tomonidan sevib mutolaa qilinmoqda. Yozuvchi o‘z asarlari orqali inson hayotining murakkab jihatlarini, jamiyatdagi ijtimoiy va ma’naviy muammolarni, shuningdek, insoniy fazilatlarning ahamiyatini chuqur badiiy talqin qilgan. Shu sababli ham uning ijodi nafaqat adabiy-estetik jihatdan, balki ma’naviy-tarbiyaviy jihatdan ham katta ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, Shukur Xolmirzayev ijodi o‘zbek adabiyotining rivojlanishida muhim bosqichlardan biri bo‘lib, uning asarlari milliy adabiy merosimizning ajralmas qismi hisoblanadi. Yozuvchining badiiy asarlari insonparvarlik, ma’naviy poklik, vatanparvarlik va hayotga mehr kabi g‘oyalarni targ‘ib etishi bilan alohida ahamiyatga ega bo‘lib, kelajak avlod uchun ham muhim ma’naviy va estetik tarbiya manbai bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shukur Xolmirzayev. (2006). Tanlangan asarlar. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti.
2. Shukur Xolmirzayev. (1984). Bodom qishda gulladi. Toshkent: Yosh gvardiya nashriyoti.
3. Shukur Xolmirzayev. (1991). Saylanma. Toshkent: Sharq nashriyoti.
4. Karimov, N. (2008). XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
5. Qosimov, B., Yo‘ldoshev, Q. (2012). O‘zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti.
6. Rasulov, A. (2010). O‘zbek nasri taraqqiyoti. Toshkent: Fan nashriyoti.
7. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. (2005). Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti.

8. Yo'ldoshev, Q. (2016). O'zbek nasrida badiiy tafakkur masalalari. Toshkent: Akademnashr.
9. Ziyonet ta'lim portali. (www.ziyonet.uz) – o'zbek adabiyoti va yozuvchilar haqidagi ilmiy maqolalar.
10. O'zbekiston Milliy kutubxonasi elektron katalogi materiallari.

